

in quo animalibus desideriis datur opera et procurantur ea quae communia quoque sunt brutis, in quo concupiscentiae, etsi intra debitos limites, fit satis, in quo uni Deo vacare speciali modo non licet: atqui; ergo. Huc redit argumentum Apostoli 1. c. v. 32-35. Aliam rationem, cuius vim christianus homo nequit non sentire, affert Augustinus in lib. de sancta Virginitate c. 2. « Cum ipsa universa Ecclesia virgo sit desponsata cum viro Christo, sicut dicit Apostolus, quanto digna sunt honore membra eius, quae hoc custodiunt etiam in ipsa carne quod tota (Ecclesia) custodit in fide, quae imitatur matrem viri sui et Domini sui? Nam Ecclesia quoque et mater et virgo est. Cuius enim integritati consulimus, si virgo non est? aut cuius prolem alloquimur, si mater non est? Maria corporaliter caput huius corporis peperit, Ecclesia spiritualiter membra illius capitis parit. In utraque virginitas fecunditatem non impedit, in utraque fecunditas virginitatem non adimit. Proinde cum Ecclesia universa sit sancta et corpore et spiritu, nec tamen universa sit corpore virgo, sed spiritu; quanto sanctior est in his membris, ubi virgo est corpore et spiritu? »

V. Quod autem matrimonium sit sacramentum, facit id quidem ut gratia ex opere operato coniugibus conferatur, gratiaeque actuales necessariae dentur pro operationibus eorum status; sed non facit ut eorum operationes sint perfectiores eis, quae propriae sint alterius status, nec impedit quominus gratia sanctificans eademque uberior ex opere operantis virginibus acquiratur. Perfectio autem et beatitudo status in perfectione priorum actuum et in ipsa possessione gratiae, non in modo, quo ea acquiritur, sita est.

VI. Quae vero Augustinus pie et subtiliter disputat de perfectione coniugatorum in T. V. etiam eorum, qui in plures uxores liberos spargebant, quibus non audeat praeferre continentiam christianorum (De Bono coniugali c. XIX. seqq.), ea 1^a non ad omnes indiscriminatim spectant, sed ad eos Patriarchas (eorumque similes, si qui fuerint), quorum sanctitas in scripturis nobis commendatur: illos enim aperte nominat atque ad eos semper mentem intendere Augustinum facile apparet. 2^a Perfectio vero Patriarcharum coniugio utentium non tamen minor perfectione continentium in N. L. non est iuxta Augustinum perfectio propria status, sed perfectio personae (cf. c. XXIII), quam perfectionem in iis hominibus usus coniugii non impediabat; quia, ut supponit, illi non ex ulla libidine sed ex sola voluntate propagandi populum seu cultores Dei, voluntate proinde ex caritate acta, operam dabant liberis, ea quidem aetate, qua populus Dei carnali generatione, ita Deo disponente, propagandus erat. Qui proinde, iuxta eundem Augustinum, paratum gerebant animum ad

continentiam eamque actu amplexi essent, si credidissent ea aetate id magis ipsis expedire. Comparata ergo illorum continentia in praeparatione animi veroque eius desiderio cum continentia actuali christianorum, non audeat Augustinus hos illis proferre. Sed 3) vides rationem excellentiae Patriarcharum collocari tandem ab Augustino in continentia, quam, ut supponit, illi in voto habebant; ideoque per se continentiam praestare usui coniugii ex hac ipsa disputatione Augustini.

THESIS V.

Quamvis secundum naturae ius sit coniugium et aliquibus identidem merito a Deo praeceptum fuerit, non est tamen ex naturae iure ulla obligatio proprie dicta singulis aut communitati facta procurandae prolis.

I. Quod primo loco statuimus negarunt veteres haeretici, quidam ex Gnosticis scilicet et Manichaei, qui, ut iam in praefatione monuimus, commixtionem quidem carnis probabant, at prolis generationem uniusque ad alterum perpetuam obligationem malam esse dicebant a Satana invecam. De his in VII Th. rursus erit disputandi locus. Iis accedunt ii recentiores pseudophilosophi, qui nullas alias nuptias legitimas agnoscunt nisi quas genialis amor conciliarit tamdiu duraturas quamdiu ille supervixerit; tollunt enim reapse nuptiarum foedera atque haec negant e iure esse naturae. Atqui nemo sanus non intelligit matrimonium esse secundum ius naturae. Illud certe est secundum ius naturae, cuius principia sunt in ipsa natura et quod pro certo fine, pro quo ipsa natura vires suppetit, consequendo vel suadetur vel exigitur ab ipsa natura. Iam vero principia unionis maritalis sunt in ipsa natura, h. e. diversi sexus ad invicem ordinati et in commixtione utriusque vis nativa producendae prolis: pro productione vero prolis et recta eius educatione, quam natura exigit, vel requiritur vel (ut minimum nunc dicamus, disputaturi de hoc deinceps) saltem conveniens est mutua obligatio viri et feminae ad stabilem unionem: in qua consistit Matrimonium. Praeterea ut de hoc ipso vinculo per se loquamur, illud secundum ius naturae dicendum est esse, si legis naturalis principiis conforme est: atqui talis est haec unio. Nam amicitia et societas fundata in mutua communicatione potestatis, cuius singulae partes sint capaces, ad mutuam communicationem bonorum mutuumque solamen et auxilium, eadem lege naturali probatur, qua probatur tum generatim amicitia et societas inter omnes tum speciatim ea amicitia et societas, cuius germen et prin-

cipium satum est ab ipsa natura: stabilitas vero unionis est perfectio amicitiae secundum eandem legem: secundum ergo naturam est vinculum coniugale. Sane nequit non esse secundum naturae ius, quod pro opere naturali, quale est propagatio humanae familiae, auctor naturae instituit: atqui Deum instituisse matrimonium ab initio patet Gen. II. coll. Matth. XIX. quae testimonia postea enarraturi sumus. Cf. can. 1. Sess. XXIV. Conc. Trid. Sed ne in re per se apertissima nimium immoremur, ratio est quoque ad id probandum consensus humani generis, quod, etsi aliud passiones suaderent, cum tamen leges tulit, eam unionem inter virum et feminam probavit, quae vel vere matrimonium esset, vel speciem quamdam matrimonii haberet.

II. Verum quia non quidquid est secundum ius naturae, id est praeceptum, quaestio succedit an matrimonium ususque matrimonii in procreatione prolis sit res praecepta. Praeceptum fuisse primis hominibus Adamo et Evae coniugium, certum est: Deus enim ipse illos coniunxit voluitque esse virum et uxorem. At quaestio est proprie de usu matrimonii ad procreationem prolis, seu de ipsa procuranda (modo utique honesto) propagatione prolis; an idcirco vero praecepto iussi sint homines eam procurare cum primi illi auctores totius generis tum ceteri subsequentes; an praeceptum sit singulos afficiens an saltem communitatem hominum; an si praeceptum positivum divinum non est, sit saltem naturale.

Provocatur itaque ad verba Domini (Gen. I.) *crescite et multiplicamini et replete terram* dicta protoparentibus. Haec praeceptum divinum videntur continere latum non solum ad eos primos homines, qui soli profecto non potuissent prole suscepta replere terram, sed et ad eorum posteros indefinite, qui in illo primo binario virtute continebantur. Quaestio est ergo de sensu horum verborum Domini.

Huic autem quaestioni censemus respondendum esse: significari eis verbis intentionem finis, quem Deus sibi praestituit in creatione primi maris primaeque feminae, quae manifestatio finis vim per se praecepti non habet, per accidens tamen vim quoque praecepti exerebat ergo primos illos homines, eorumque forte filios, quamdiu et quatenus illi in simili conditione versati essent ac primi parentes. Probatur 1^a quia ea verba *crescite et multiplicamini* eadem ratione dicta sunt ac immediate sequentia: *et subiucite eam (terram) et dominamini piscibus maris et volatilibus caeli et universis animalibus, quae moventur super terram*. Atqui haec non praeceptum exprimunt sed destinationem quamdam hominum secundum naturalem vel praeter naturae ordinem inditam ab initio dignitatem. Sane eadem verba *crescite et multiplicamini* dicta quoque sunt animalibus; tunc autem destinatio horum naturalis seu intentio Dei ea crean-

tis distincta secundum genus suum, significata est. Ita et Cornelius a Lapide in h. l. Item Chrysostomus hom. X et XXVI ea non ut iusionem sed ut benedictionem Dei habet.

Probatur 2^a. Manifestatio finis alicuius intenti a Deo, qui non sit essentialis homini, qui sine obligatione imposita homini potest obtineri, non induit per se rationem praecepti, nisi aliunde constet obligationem gigni: patet, quia si ille finis potest sine obligatione imposita homini obtineri, nondum eo manifestato constat voluntas Dei obligandi: qua deficiente, praeceptum non habetur. Atqui in verbis Domini habemus manifestationem finis, qui 1° non est essentialis homini; proles enim non est necessaria homini ut sit vel ut sit perfectus et beatus: est quidem generatio necessaria futuris hominibus ut sint; sed hi per se ius nullum habent ut sint, nec modo de his quaestio esse potest, nam loquimur de illis, quibus praeceptum imponitur, cuiusmodi certe non sunt qui nondum existunt. Iam vero 2° ut hic finis obtineatur, necessaria est quidem cooperatio hominum, at necesse non est ut obligentur; satis enim ad id feruntur propensione naturae, ut moraliter impossibile sit in multitudine hominum non esse plures, qui id velint. Quibus positis quid opus est, quaeso, praecepto?

Probatur 3^a. Diximus manifestationem huiusmodi finis non induere per se rationem praecepti nisi aliunde constet obligationem gigni. Id porro habuit locum primo pro protoparentibus, qui erant unicum par, ex quo posset genus humanum prodire. Si illi porro nolissent operam dare generationi, actum fuisset de fine intento a Deo cum illos creavit masculum et feminam et in coniugium univit. Nec dici potest: etiamsi illi obligati non essent, timendum haud fuisset ne generatio succederet; nam quid mirum quod duo consentiant in continentiam? ad quam post peccatum provocari etiam protoparentes poterant, ne stirpem infelicem et peccato obnoxiam procrearent. An putas primos illos duos homines recte acturos fuisse, si id decrevisset? Haec obligatio deinde exstitit ne etiam pro aliis? Supponimus Adamum et Evam plures reliquisse liberos, quos tam longo vitae tempore edere valuerunt et ex illis plurimos alios filios ortos esse. Iam vero quando plurimi erant, vim suam exercente naturali propensione, erat, ut diximus, moraliter impossibile ut multi operam non darent generationi, ideoque praeceptum de hac re erat supervacaneum. Quod etsi pauci procreassent liberos, id unum fuisset consequens quod serius fuisset super universam terram propagatum genus humanum: hoc autem non fuisset inconveniens; nam Deus non significaverat intendere se ut genus humanum cito multiplicaretur. At cum ab initio pauci erant, vel etiam si postea id contigit, ita ut non foret moraliter impossibile omnes abstinere ex electione voluntatis a generatione,

illi in eadem conditione versati fuissent ac primi parentes; ideo ne genus humanum deficeret, obligatio eos urgebat operam dandi generationi: quae obligatio per se non omnes distributive sed dis-iunctive afficiebat; satis enim erat conservare genus humanum, cum multiplicatio plena non esset statim consequenda. Adiuncta vero diversa, in quibus illi homines versabantur, determinare poterant eos, qui huic obligationi fecissent satis. Extra hunc casum non video necessitatem alicuius praecepti; si enim plurimi sunt homines, fieri moraliter nequit, etiam absque ulla obligatione, ut omnes imo multi ex iis cessent a generatione. Ita ergo accipimus praeceptum de hac re a creatore latum, ut initium fieret humanae generationi, ac caveretur ne desineret humana familia. Cetera sub praecepto non cadebant.

IV. Et haec dicta sint de obligatione, quam quis velit fuisse ante secutum augmentum hominum, quod natura merito postulare potest. Consecuto autem semel illo augmento, aliquo etiam, si vis, spatio temporis, aderat ne aliqua lex Dei praeci-piens conservationem seu continuationem humanae familiae? Profecto nescio an recte provocetur ad legem illam latam in creatione, quam modo expendimus. Nam certo tenemus aliquando desitutum totum genus hoc humanum super terram, ignoramus autem quando et quomodo Deus id statuerit. Si ergo tantum illius primitivae legis rationem habes, quo argumento efficies genus humanum occupans universam terram obligari praecepto divino ad successores suos procreandos? Iam finis obtentus est in multiplicatione: continuata sine fine procreatio non est intenta a Deo: utique si nemo generat, cessabit paulo post genus humanum: at per se potest unus hic esse ex iis modis, quibus tandem humanum hoc genus excessurum est e terra; etsi integrum sit Deo praeoccupanti alium imponere finem. Dices oportere humanam familiam, quamdiu vivit, observare illud: *crescite et multiplicamini*. At talem necessitatem vi eorum verborum Augustinus non sensit, qui proposita sibi quorundam obiectione in hac ipsa quaestione: si omnes continentiam servare vellent, desineret humanum genus, respondet: « utinam id omnes vellent »; sic enim (ut ipse ait) citius compleretur numerus electorum (De Bono Coniug. c. X). Et sane dummodo actus malus in se non sit, cum illa voluntas divina de continuatione humani generis pro ea determinata aetate non sit certa, cur peccatum admitteretur cessando universim a generatione?

Verum, etsi non vi illius voluntatis divinae expressae verbis: *crescite et multiplicamini*, at vi saltem alterius voluntatis de futuro nempe adventu Redemptoris, nonne oportebat homines, donec ve-

niret, operam dare generationi? Oportebat profecto, ast ad id opus non erat ullo praecepto. Primum quidem dicere licet promissionem Messiae factam esse supposita praevisione futurae, ex vi naturalis inclinationis, propagationis generis humani, quemadmodum promissio sacrificii crucis facta est supposita praevisione malae voluntatis eorum, qui Christum fuissent crucifixuri. Sane ut firma maneret veritas promissionis de Christo certa aetate venturo, haec duo elementa satis erant: ex parte quidem hominum quaedam inclinatio naturalis ad generationem, ex parte vero Dei quaedam suavis et efficax providentia, quae liberos hominum affectus moderaretur: haec vero per se praescindunt a praecepto: ergo non erat opus praecepto ullo. Nihilominus tunc propter ipsam expectationem Messiae in carne venturi fiebat ut ii, ex quorum familia esset oriturus, propensiores forent ad sobolem procreandam. Ceteri vero ex populo iudaico ferebantur in nuptias amore non solum legitimo sed sancto; quia hic erat modus propagandi et conservandi populum Dei Deique veros cultores, quoniam tunc unus populus carnaliter ex Abrahamo procedens veram religionem a Deo institutam custodiebat. At falsum est ea aetate singulis fuisse praeceptas nuptias; nullibi enim hoc mandatum exstat: quod enim Augustinus (De Bono Coniug. c. 22) refert ex Deuteron. XXV, 5-10 (ut videtur) maledictum fuisse in lege, qui non excitaret semen in Israel, id non hoc pacto expressum est in lege; neque est ulla lex facta singulis de nuptiis, sed est lex de ducenda uxore fratris relicta sine liberis, quae quidem lex fratrem defuncti invitum non obligabat, nisi si voluisset bona defuncti ex hereditatis iure possidere.

V. Atque haec hactenus dicta de praecepto divino, valent sive loquaris de praecepto facto singulis, sive saltem communitati. Quia vero locuti sumus de praecepto divino, prout positivum est et distinguitur a naturali, fieri certe potest quod quis advertat nos quodammodo luisse aut operam perdidisse in demonstratione huius rei; nam verba Domini sunt expressio iuris naturalis, hoc autem vere praecipit procreationem prolis. Atqui e contrario reponimus duo. 1^a Verba Domini, si praeceptum exprimunt (de qua re iam locuti sumus) ea exprimunt praeceptum *formaliter* divinum, *fundamentaliter* tantum naturale. 2^a Nullum praeceptum proprie dictum naturale exstat sive pro singulis, sive pro communitate, propagationis prolis.

Primum ex his, ut vides, pendet a secundo. Si enim nullum est praeceptum ex ipsa natura, h. e. si natura per se id non exigit ut ab hominibus praestetur, consequens erit quod si praeceptum asseritur, illud immediate oriatur e libera voluntate Dei, supposita tan-

tum quadam naturali capacitate aut propensione: atqui hoc est praeceptum formaliter divinum, fundamentaliter tantum naturale. Probamus ergo alterum, cuius probationis consequens necessarium illud erit.

Quoad alterum itaque spectari possunt homines tum singuli seorsim tum in communitate. Affirmamus *a*) primo singulos non obligari, seu ab iis non exigere naturam ut attendant procreationi filiorum. Sane si qua esset in singulis iure naturae obligatio procreandi, ea esset repetenda ex fine, qui est procreatio filiorum; inde enim eam derivant, qui ipsam urgent: ceteri autem fines matrimonii aliis bonis manifeste compensari et superari possunt. Atqui ex isto fine nulla est iure naturae exigentia et obligatio procreandi in singulis. Nam activa capacitas eius non est ratio sufficiens moralis obligationis. Propensio, si qua est, potius est libera, quam naturalis, quocirca nec in omnibus reperitur ea propensio ad habendos filios: naturaliter autem inest dispositio, quae non est nisi activa capacitas, quam diximus. Bonum ipsum, quod est proles, si comparatur ad singulos, non est ipsis bonum praestantius, quod assequi valeant, sed e contrario impedit bona praestantiora tum singulis tum per ipsos communitati. Bonum enim praestantius homini est, in quo sua perfectio maxime est sita: huiusmodi est studium et contemplatio veritatis, exercitium caritatis erga Deum et proximum, ex quo maxima beneficia redundant in societatem, quorum tamen bonorum consecutio plena saltem et excellens impeditur a cura filiorum. Bonum vero prolis, h. e. eius procreatio, si comparatur cum ipsa, utique est eius ingens bonum et ceterorum principium; at antequam proles sit, cum ius nullum habeat, quatenam obligatio potest esse erga ipsam? Praeterea vidimus statum continentiae esse perfectiorem statu matrimonii, in quo generationi datur opera; idque foret quoque in statu purae naturae: nequit autem ius naturae obligare homines ad id quod est imperfectius cum amissione perfectioris.

b) Neque ex iure naturae ulla est obligatio procreandi filios hominum communitati imposita. Nam praeter iam dicta (n. V) quae haec quoque valent, advertit quod communitas nequit ad hunc actum esse obligata quatenus est communitas; etenim hic est actus, qui solum a singulis (binariis nempe ex mare et femina factis una carne) et prout tales sunt, poni potest; obligatio ergo naturalis, quae dicitur communitatis, eo redibit, ut aliqui disiunctive ex communitate aut hi aut illi sint obligati. Atqui cuiusmodi est haec obligatio, quae singillatim tantum homines afficere potest, a qua tamen singuli (*a*) sunt immunes? Nonne hac in re illud idem contingere vi-

demus quod in aliis pluribus officiis societatis? Oportet enim esse in societate agricolos, medicos, magistros, artifices etc. Est ne opus ulla lege naturali moraliter obligante ut sint tales homines in societate? Ipsa naturalis habitudo diversa in singulis, varietas occasionum, commodum, lucrum, laus et honor, quae pro diversis in diversis tantum conditionibus se offerunt, satis superque sunt ut nunquam desint, qui illis officiis fungantur. Item si opus est communitati ut successores existant (quod quidem potius est bonum societatis futurae quam praesentis, secus ac alia enumerata officia), propensio ad nuptias quae in tot se explicat, in opportunis adiunctis, quorum ampla est copia, efficiet ut nunquam desit generatio hominum succedens generationi fatiscienti. Itaque in hac re non videmus nisi instinctum quemdam naturae, qui praeterea vehementior est ceteris, ut potius coercitione indigeat quam impulsione, quo suaviter natura naturaeque auctor obtinet quod intendit.

VI. Verum inquires: nonne natura exigit continuam sui propagationem conservationemque perpetuam societatis humanae, porro nonne ad id obligantur vera obligatione morali homines vel distributive vel disiunctive saltem sumpti quod natura ab iisdem exigit quodque ii non nisi humano modo et libero praestare possunt? Concedimus hoc quidem, at negamus illud prius: naturam nempe exigere ab hominibus continuam propagationem. Natura enim exigit primo in singulis tum deinde in societate, sed ratione singulorum, quibus solis inest ipsa natura, id quod ipsis est necessarium ut sint et bene sint quantum opus est ad ultimum finem: atqui generatio non est necessaria iis, quibus natura inest, neque societati existenti, sed futurae, quae tamen nunc nullum ius exercere potest. Falsum est ergo quod natura eam exigit, sed ea potestatem confert et etiam propensionem: quod si naturae auctor velit seriem quamdam perennem generationum, novit quibus modis hac inclinatione hominumque affectibus utatur pro hoc fine consequendo absque ulla lege morali.

Instabis tamen: nemo reprehendet regem, qui certis in adiunctis ne minuatur societas, ne desint idonei ad quaedam munera, procreationem praecipiat, hanc autem legem ferret ipse ex iure naturae: ergo naturae ius procreationem praecipit societati.

Respondeo. Dato antecedente, de quo nolumus disputare, negamus consequentiam. Nimirum ut iusta sit lex a communitate lata, non est opus ut illud idem, quod lex positiva praecipit, sit iam ab ipsa natura praeceptum, sed satis est quod sit naturae consentaneum, doceatque natura esse in iis adiunctis conveniens.

THESIS VI.

Accessio soluti ad solutam iure naturae est vetita.

I. In Matrimonio copula fit inter mutuo obligatos. Hoc bonum esse iam probavimus. In fornicatione e contrario copula fit inter eos, quorum alter non habet in alterum potestatem, qui obligati proinde non sunt, sed soluti. Quaeritur quid de hac ius naturae statuatur. Affirmamus fornicationem iure naturae esse malam.

Illicitam esse iure positivo divino manifestum est, cum ea et lege divina prohibeatur et ab Apostolo inter ea peccata recenseatur, quae a Regno Dei excludunt. Verum a quibusdam in dubium vocatum est, an iure naturae tantum sit saltem semper illicita. Exstat propositio damnata ab Innocentio XI. 2. Martii 1679: « Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam et solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. » Ex cuius propositionis proscriptione habes saltem non esse omnino a ratione dissonum quod fornicatio secundum se involvat aliquam malitiam.

II. Probandum est autem eam esse iure naturae illicitam. Argumentum primum peti potest a sensu communi non quidem omnium hominum, sed hominum recte ratione utentium et habentium plus minus sanum sensum moralem, cuiusmodi sunt Christiani. Huiusmodi autem homines a fornicatione abhorrent non ea sola ex causa quia sciunt ipsam a Deo esse prohibitam; sed quia eam reputant secundum se ipsam indecentem, inhonestam, perniciosam, iurique naturae contrariam. Huiusmodi proinde iudicium est quidem iudicium rationis sanatae per fidem, sed non est iudicium, quod fidei innitatur, quae legem Dei positivam manifestat; sed innititur lumini rationis, quod ostendit quid naturae repugnet. Sola enim prohibitio positiva nequit esse ratio cur ab aliquo refugiamus tanquam per se inhonesta et repugnanti naturae; nam et aliquid per se indifferens prohiberi potest. Atqui consensus omnium recte ratione utentium in iis rebus, quae ad humanam et socialem vitam sunt necessaria, testimonium est veritatis: ergo.

Argumentum secundum. Legi naturae opponitur quod ipsi humanae naturae repugnat. Porro natura humana sensitiva simul et rationalis id exigit ut ratio principetur, sensus subsit rationi; ideoque repugnant legi naturae et ab ipsa prohibentur illa, in quibus, praetermissa ordinatione rationis, solus sensus dominatur. Praetermittitur vero ordinatione rationis, imo contra ipsam ordinationem ra-

tionis itur et solus sensus dominatur, cum alicuius actionis vel modi agendi nullus est per se finis conveniens rationi, imo per se finis a natura intentus excluditur et finis manet sola voluptas.

Illud est autem advertendum quod ut de honestate aut inhonestate naturali alicuius actionis iudicium feratur, spectandum est id quod ipsa est per se, sive quod ipsi ratione sui competit, non quod est aut esse potest per accidens, ratione nempe circumstantiarum contingentium aut intentionis libere agentis, nisi per haec fiat ut essentia rei mutetur seu alia essentia moralis succedat: lex enim naturae praecipit id quod essentia sua bonum est et prohibet id quod essentia sua malum est; spectat ergo res seu actiones secundum id quod per se sunt.

Iam vero 1° accipiatur fornicatio in sua amplitudine ut sit accessus maris soluti ad quamvis solutam feminam, et feminae vicissim ad quemvis marem. Apparet heic manifeste inordinatio. Nam haec coniunctio nullum habet finem convenientem rationi, imo adversatur fini intento per se a natura in concubitu viri et mulieris. Finis enim concubitus a natura ipsa intentus (nam alium finem contrahentes intendere possunt) est procreatio prolis sed prolis educandae, ut existat homo eo modo, quem eius ipsa natura requirit: atqui α) prout est femina quae pluribus se prostituit, ipsa procreatio impeditur: β) prout est vir, qui pluribus feminis commiscetur, aut rursus femina viris, non habetur procreatio prolis intenta a natura rationali; proles enim quae est homo, debet non solum gigni sed nutriri et educari a parentibus; atqui concubitus fornicarius caret per se debito ordine ad huiusmodi finem. Nam cum duo fornicarie copulantur, coniunctio eorum *a*) est transiens; ex quo per se consequitur ut non consulatur, ex ipsa ratione actus seu unionis, educationi futurae prolis, ideoque haec coniunctio careat debito ordine, quem habere deberet ad finem intentum a natura: *b*) prout autem vir pluribus feminis commiscetur eademque pluribus viris commiscetur, non habetur certa proles, seu per se hic usus promiscuus infert incertitudinem prolis; id vero eius debitae educationi prorsus adversatur. Non habet praeterea haec fornicaria coniunctio pro fine convenienti rationi mutuam obsequium et subsidium viri et feminae seu familiae: imo illam excludit eo ipso quod est copulatio transiens citra mutuam obligationem: non habet pro fine repressionem concupiscentiae, imo huic fini penitus adversatur, quia concupiscentiae ad libitum indulget. Neque *d*) ullus alius finis rationalis huic unioni per se conveniens excogitari potest. Sed solus finis est expletio libidinis seu sensualis voluptatis, atque huc per se spectat vagus concubitus, quatenus talis est, ut libido expleatur. Ergo

congressus viri soluti ad quamvis solutam et vicissim repugnat per se naturae rationali.

III. Verum 2) repugnat ne naturae legi tantum hic vagus concubitus cum pluribus, an etiam concubitus unius cum una, cuiusmodi est in concubinato, in quo etiam solet fieri pactio de educanda prole? Profecto, nam si spectetur id quod est per se, non per accidens, in fornicatione etiam unius cum una, eadem secundum speciem inordinatio in ipsa apparet ac in multiplici congressu fornicario. Nam et ipsa non ordinatur ad debitae prolis educationem, sed haec exclusa ad solam voluptatem. In congressu enim viri et mulieris, qui a natura ordinatus est ad prolis procreationem et educationem, oportet coniunctionem utriusque esse talem ut per se sive ex rei natura sit certa mutua providentia et cura prolis, et idcirco se mutuo obligent ad communem vitam: atqui in congressu fornicario nulla est per se haec certitudo providentiae; sed per se est prorsus providentia incerta, quia excluditur obligatio mutua viri et feminae, quae est naturale fundamentum illius certitudinis.

Quamvis autem pactum fiat educandae prolis id est per *accidens* non *per se*, superadditum scilicet illi unioni, quae per se eadem secundum essentiam manet: idcirco ea non est obligatio maritalis, sed qualis a quolibet suscipi posset etiam pro prole alterius. Per se igitur spectata ea unio adversatur iuri naturae, etsi illud pactum superaddatur. Oportet scilicet pactum esse de essentia unionis, quia haec ex essentia sua est ad illum finem ordinata: id vero tantumdem est ac dicere quod unio debet esse cum mutua obligatione unius ad alterum, quod excludit fornicationem.

IV. Est ergo haec coniunctio fornicaria per se iure naturae mala. Cum autem quod tale est nequeat ex intentione agentis aut ex quibusdam accidentalibus circumstantiis evadere licitum, donec eius essentia, propter quam prohibetur, manet, sequitur quamvis fornicationem esse illicitam. Cf. s. Thom. II^a II^{ae} q. CLIV. a. 2 cum Caietano ibid. Ergo ante congressum licitum viri et feminae praevertere debet potestas alterius in alterum et mutua obligatio; ita ut vir sit mulieris et mulier viri, et sic vir ad suam accedat et mulier vicissim ad suum: et in hoc situs est contractus matrimonialis.

Huic sententiae non adversatur Augustinus, etsi pro more suo modeste loquatur. Ait enim De Bono Coniugali n. 16 « si forte, quod utrum fieri possit ignoro, magisque fieri non posse existimo, si forte ad tempus adhibita concubina filios solos ex eadem commixtione quaesierit, etc. » Non adversatur inquam nobis Augustinus, primo quia tandem eam coniunctionem non probat, deinde quia supponit obligationem mutuam adesse etsi non perpetuam, et forte non

supponit existere ab initio intentionem dissolvendi unionem quando libuerit, sed solum factum dissolutionis postea consequentis. Cf. quae ex Augustino proferemus in Th. XVIII. n. X.

PARERGON

Quo tempore nuptiae celebratae sint b. Virginem inter et s. Iosephum.

I. Cum in Th. III. disputaverimus de coniugio b. Deiparae cum s. Iosepho, non abs re esse existimamus, si veluti rei complementum quoddam hanc quoque quaestionem attingamus, quae hisce nostris diebus inter catholicos doctores acriter agitata est: non quidem ut quaestioni finem imponamus, sed ne in hoc nostro tractatu desiderent lectores notitiam quaestionis, quae non parvi est momenti.

II. Supponendum est in primis eruditos Scripturarum interpretes in hac esse modo sententia quod in more fuerit positum Iudaeorum, seriore saltem aetate, quoad celebrationem coniugiorum, ut duplex in ea actio distingueretur: prior qua vir despondebat (ἐμνηστεύετο אִרְשׁ) uxorem, altera, qua eandem vir accipiebat ab iis, in quorum ipsa erat potestate (ἐλάβεν חַתָּן) ac domum ducebat. Haec altera actio non solebat sequi priorem immediate, sed plus minus spatium quoddam temporis inter utramque intercedebat.

Huius duplicis actionis distinctio, quae habuisse dicitur locum in gente iudaica postremis seculis ante Christum, si Rabbini credimus, eadem etiam prima aetate, tempore scilicet Moysis, in usu fuisse, identidem saltem, dicenda est; sive dicendum est etiam tum licuisse actionem acceptionis sponsae separare a desponsatione. Nam quamvis universim actio, qua coniugium initur, soleat in V. T. significari hac formula, qua dicitur vir *accipere uxorem* vel *accipere sibi aliquam in uxorem* Gen. IV, 19; VI, 2. XII, 19. I. Reg. XXV, 39: 2. Paral. XI, 21: XIII, 21. Esd. X, 44. Nehem. XIII, 25. Hos. I, 2. etc. attamen illius duplicis actionis secundum tempus distinctae mentio quoque fit, ut Deuter. XX, 7. *Quis est homo qui despondit* (μνηστεύεται אִרְשׁ) *uxorem et non accepit eam* (οὐκ ἔλαβεν αὐτήν חַתָּן לָא)? Porro haec altera actio est ea, cui nomen fit *nuptiarum*.

Constat tamen quod antiquitus una actione etiam omnia absoluebantur, petitio sponsae, datio et acceptio ac nuptiarum sollemnitatis, ut patet in coniugio Tobiae et Sarae (Tob. 10-17). Nec ulla dilatio intercessit, quantum res ferebant, inter desponsationem et acceptionem Rebeckae uxoris Isaaci (Gen. XXIV, 51-67).